

УДК 811.111'373.43:504.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-216-22>

НЕОЛОГІЗМИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЗМІНИ КЛІМАТУ: СЕМАНТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ

NEOLOGISMS IN THE CONTEXT OF GLOBAL CLIMATE CHANGE: SEMANTICS AND MECHANISMS OF CREATION

Жулінська М. О.,

orcid.org/0000-0001-9110-649X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та перекладу

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Стаття присвячена комплексному лінгвістичному аналізу сучасної неолоксії, що виникла як реакція на глобальні екологічні виклики ХХІ століття.

У роботі використано метод суцільної вибірки неологізмів з Кембридзького словника англійської мови. Досліджено процес формування кліматичних лексичних інновацій, які відображають перехід людства від епохи стабільності до періоду кліматичного хаосу.

Проведено ґрунтовну класифікацію лексичних інновацій за чотирма змістовими категоріями: КЛІМАТИЧНІ АНОМАЛІЇ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ, ЕКОНОМІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ, КЛІМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ ТА ПРОТИДІЯ ЗМІНАМ. У категорії КЛІМАТИЧНІ АНОМАЛІЇ розглянуто терміни, що описують екстремальні природні явища і для яких характерно посилення емоційного забарвлення мови, що простежується у заміні нейтральних термінів на драматичні, та використання метафор. У категорії СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ проаналізовано слова, що описують зміну ментального стану суспільства та нові побутові стратегії. У категорії ЕКОНОМІЧНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ досліджено вплив екології на фінансовий сектор та міграційні процеси. У категорії КЛІМАТИЧНА АДАПТАЦІЯ ТА ПРОТИДІЯ ЗМІНАМ окреслено лексику, що стосується системних рішень людства – від технологічних споруд до нових управлінських посад.

Представлено приклади кліматичних неологізмів. Проведено семантичний аналіз особливостей вибраних лексичних одиниць і тлумачення їх українською мовою. Проаналізовано причини виникнення вибраних лексичних інновацій.

Виконано аналіз механізмів словотворення вибраної лексики, серед яких виділено словоскладання, телескопію, метафоризацію та афіксацію.

У роботі обґрунтовано важливість вивчення неологізмів у контексті глобальної зміни клімату для відстежування трансформацій суспільної свідомості, соціальної поведінки та технологічних наслідків.

Ключові слова: неологізм, трансформація свідомості, глобальне потепління, екстремальні явища, різкі зміни.

The article is devoted to a comprehensive linguistic analysis of modern neolexics, which arose as a reaction to the global environmental challenges of the 21st century.

The paper uses the method of continuous sampling of neologisms from the Cambridge English Dictionary. The process of formation of climatic lexical innovations, which reflect the transition of humanity from an era of stability to a period of climatic chaos, has been investigated.

A thorough classification of lexical innovations has been carried out according to four content categories: CLIMATIC ANOMALIES, SOCIOPSYCHOLOGICAL CONSEQUENCES, ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL CONSEQUENCES, CLIMATIC ADAPTATION AND RESISTANCE TO CHANGE.

© Жулінська М. О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

The CLIMATE ANOMALIES category examines terms that describe extreme natural phenomena and have been characterized by an increase in the emotional colouring of language, which is traced in the replacement of neutral terms with dramatic ones, and the use of metaphors.

In the SOCIOPSYCHOLOGICAL CONSEQUENCES category, words describing changes in the mental state of society and new everyday strategies have been analysed.

The ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL IMPACTS category explores the impact of ecology on the financial sector and migration processes. The CLIMATE ADAPTATION AND RESPONSE TO CHANGE category outlines vocabulary related to systemic solutions for humanity – from technological structures to new management positions.

Examples of climatic neologisms have been presented. A semantic analysis of the features of selected lexical units and their interpretation in Ukrainian has been carried out. The reasons for the emergence of selected lexical innovations have been analysed.

An analysis of the word formation mechanisms of the selected vocabulary has been performed, among which word compounding, telescoping, metaphorization, and affixation have been highlighted.

The paper substantiates the importance of studying neologisms in the context of global climate change for tracking transformations in public consciousness, social behaviour, and technological consequences.

Key words: neologism, transformation of consciousness, global warming, extreme phenomena, abrupt changes.

Постановка проблеми. Зміна клімату перестала бути суто науковим терміном і перейшла у площину повсякденного життя. Це спричинило появу цілого пласта лексики, яку дослідники називають «кліматичним неословом». Актуальність роботи зумовлена необхідністю систематизувати ці терміни для розуміння трансформації суспільної свідомості.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю фіксації та систематизації нових лексичних одиниць, які стають інструментами не лише наукової комунікації, а й масової свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна лінгвістика демонструє стійкий інтерес до вивчення лексичних інновацій, що підтверджується численними дослідженнями у соціолінгвістичному, когнітивному та прагматичному руслах (праці І. В. Андрусак, Л. Гілбера, Ю. А. Зацного, С. М. Єнікєєвої, А. Кеняна, Д. Крістала та ін.).

Попри значний теоретичний доробок, низка питань залишається дискусійною. Зокрема, потребує детальнішого вивчення динаміка англійської лексики у різних суспільних сферах, а також розробка чітких критеріїв класифікації та систематизації нових одиниць. Особливої уваги вимагають проблеми тлумачення та перекладу неологізмів, зумовлені впливом екстралінгвальних чинників та специфікою комунікації в інтернет-середовищі. Це зумовлює необхідність створення універсальної методології дослідження новітніх мовних явищ.

Мета дослідження полягає у виявленні лінгвокогнітивних та структурно-семантичних особливостей неологізмів кліматичної сфери в сучасній англійській мові та систематизації способів їхнього утворення.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу вибраних лексичних інновацій, нову лексику, пов'язану зі зміною клімату, можна розділити на кілька категорій.

I. Кліматичні аномалії. Епоха зміни клімату, яку в наукових колах часто називають Антропоценом, – це сучасний період в історії Землі, коли людська діяльність стала головною силою, що змінює екосистему та клімат планети. Ця епоха характеризується переходом від стабільної норми до кліматичного хаосу. Необхідність номінації екстремальних природних явищ спричинила появу цілої низки нової лексики. Наприклад, *Purocene* – сучасна епоха, в яку внаслідок зміни клімату трапляються частіші та серйозніші лісові пожежі. Іншими словами, це окреслення сучасної епохи як періоду глобального вогню. Термін утворений за аналогією до геологічних епох (Holocene, Anthropocene). Використання суфікса *-cene* надає слову наукового статусу та глобального масштабу, визначаючи цілу еру через домінування пожеж [1; 2].

Інший приклад: *precipitation whiplash* – явище різкої зміни посухи на зливи. Слово «whiplash» (хлистова травма) в контексті клімату перетворюється на метафору, яка описує різкий перехід від однієї екстремальної фази до іншої, різкий і руйнівний стрибок. Виникнення неологізму

спричинене необхідністю опису швидких і різких змін, намаганням створення тривожного образу, що привертає увагу до проблем глобального потепління [1; 3].

Замість словосполучення «global warming» з'являється неологізм **global boiling** – дуже швидке та різке підвищення світової температури, спричинене такими газами, як вуглекислий газ, що накопичуються в повітрі навколо Землі та перешкоджають виходу тепла в космос. Як бачимо, цей термін демонструє посилення емоційного забарвлення [1].

Наступні лексичні інновації побудовані за аналогією до слова «heatwave»: **thirstwave** – період спекотної, сухої погоди, через яку ґрунт і рослини втрачають дуже велику кількість води через випаровування; **firewave** – серія неконтрольованих пожеж на трав'янистій ділянці міста, зазвичай спричинених дуже спекотною погодою; **smog wave** – період екстремального та тривалого забруднення повітря, коли суміш диму, газів та хімічних речовин в атмосфері ускладнює дихання та може бути шкідливою для здоров'я [1].

Слід зазначити, що компонент *-wave* у цих словах вже не означає фізичну морську хвилю, а є метафорою, яка вказує на тривалість, інтенсивність і масштабність. Оскільки описані природні явища не існують ізольовано, неологізми, які виникли для їх номінації, мають спільний антропоцентричний характер: вони описують вплив на життя людини та її середовище. Так, якщо *firewave* та *smog wave* акцентують на загрозі для міського простору та здоров'я населення, то *thirstwave* фокусується на втраті ресурсів, необхідних для сільського господарства та виживання екосистем. Також ці неологізми об'єднані семантикою тривоги та терміновості, вони виконують функцію «лінгвістичної сигналізації»: замість нейтральних описів використовуються яскраві, майже апокаліптичні образи (вогонь, спрага, смог), тобто перехід від «зміни клімату» до «кліматичної кризи», що привертає увагу, викликає емоційну реакцію та спонукає до дій. Таким чином, концепт екстремальності стає фактором, що об'єднує, тобто нові слова маркують нову нормальність 21-го століття, коли погодні аномалії стають не випадковими подіями, а регулярними хвилями, до яких суспільство вимушене адаптуватися навіть на рівні мови.

Інші приклади нових слів, які описують екстремальні погодні явища: **heat storm** – період надзвичайно спекотної погоди та високої вологості, що триває кілька днів; **gigafire** – лісова пожежа, яка охопила понад 1 мільйон акрів (405 000 гектарів) землі; **flash drought** – раптовий період невеликої кількості дощу або його відсутності; **danger season** – новий спосіб позначення літа через підвищену ймовірність посухи, лісових пожеж та екстремальної спеки, спричинених зміною клімату [1].

II. Соціально-психологічні наслідки. Кліматична криза також змінює спосіб життя та емоційний стан людей, внаслідок чого утворюються нові лексичні одиниці. Цей процес активно демонструють наступні приклади. **Coolcation** – відпустка в прохолодних, не спекотних місцях. Це один з головних трендів у сучасному туризмі. Його суть полягає у відмові від традиційного відпочинку в спекотних країнах на користь регіонів із помірним кліматом.

Climate quitting – звільнення з роботи через те, що організація, в якій ви працюєте, не робить достатньо для боротьби зі зміною клімату. Іншими словами, це відмова працювати на «брудний бізнес» на користь компаній, які реально дбають про планету. Цей феномен став особливо помітним серед представників покоління Z та міленіалів.

Doomerism – почуття занепокоєння та страху, що ситуація не покращиться, особливо щодо зміни клімату. Суть терміну полягає у вірі в те, що колапс цивілізації є неминучим і наслідком стає відмова від планування майбутнього. **Climate doomism** – переконання, що зміна клімату тепер незворотна і що немає сенсу докладати будь-яких зусиль, щоб зупинити її погіршення. Це вужча, радикальна форма еко-тривоги, результатом якої стає бездіяльність як механізм психологічного захисту, тобто простіше здатися, ніж нести тягар відповідальності і надії. **Ecological grief** – почуття великого смутку, спричинене наслідками надзвичайної кліматичної ситуації [1]. Дані неологізми демонструють широку культурну та психологічну установку, яка виходить за

межі лише екології. На відміну від «doomerism», який фокусується на майбутньому фіаско, «ecological grief» – це реакція на втрати, що відбуваються прямо зараз [1; 4].

До даної категорії можна віднести також нові типи споживачів: *cyan shopper* – той, хто намагається купувати лише екологічно чисті продукти (еко-свідомий покупець); *wish-cycling* – кидання предмета у контейнер для перероблення в надії, що його можна буде переробити, зазвичай коли предмет насправді не підлягає переробленню (наївне сортування сміття) [1].

Термін «cyan shopper» походить від кольору «cyan» (яскраво-блакитний), який у маркетингу часто асоціюється з чистотою, водою та еко-технологіями. Це еволюція поняття «green shopper». Для «cyan shoppers» важливо уникати «greenwashing» – ситуацій, коли компанії лише вдають екологічність через маркетинг, не змінюючи реальних процесів виробництва.

Хоча мета «wish-cycling» здається благородною, насправді це завдає шкоди, оскільки один брудний контейнер від їжі або невідповідний тип пластику може зробити всю партію сировини непридатною для переробки. Сортування «сміття серед вторсировини» вимагає додаткового часу та людських ресурсів, що робить переробку дорожчою.

III. Економічні та технологічні наслідки. Неологізми, які містить ця категорія, описують, як клімат змінює рух капіталу, вартість життя та кордони проживання.

Наприклад, нові фінансові ризики, з якими стикаються банки та пересічні громадяни: *greenflation* – зростання цін внаслідок переходу до зеленої економіки. Попит на метали для електромобілів та сонячних панелей зростає, що призводить до здорожчання зелених технологій та життя загалом. Або *green swan* – дуже серйозна подія, особливо та, що спричиняє збої на світових фінансових ринках, спричинена наслідками зміни клімату. Термін, введений Банком Міжнародних розрахунків, означає кліматичну подію, яка провокує системну фінансову кризу [1; 5].

Також лексика даної категорії стосується соціальної нерівності та нерухомості: *climate gentrification* – процес, за допомогою якого місце, яке вважалося менш схильним до ризику наслідків зміни клімату, перетворюється з бідного регіону на багатший. Іншими словами, це зміна соціального ландшафту через безпеку. Або *climate mobility* – кліматична мобільність, переїзд з району, постраждалого від зміни клімату, до місця проживання в іншому місці. Термін охоплює всі види переміщення: від вимушеної втечі до стратегічного переїзду молоді в регіони, де більше води або більш помірні температури [1; 6].

В межах даної категорії також утворюються слова, що описують «точки неповернення» в промисловості: *carbon bomb* (вуглецева бомба) – проект з видобутку викопного палива з землі, який спричинить викиди вуглекислого газу понад одну гігатонну [1].

IV. Кліматична адаптація та протидія змінам. Ця категорія охоплює лексичні інновації, які виникли у зв'язку з необхідністю номінації антропогенних рішень для кліматичних проблем. Найчастіше вони описують нові об'єкти та ролі, створені людиною для протидії змінам. Це можуть бути дії: *climate repair* – акт подолання наслідків зміни клімату; *heat day* – день, коли дітям не потрібно ходити до школи, а іноді й дорослим не потрібно ходити на роботу, бо погода надто спекотна; *eco score* – інформація, що надається на упаковці харчових продуктів, зазвичай у вигляді літери та цифри, яка показує вплив харчового продукту на навколишнє середовище; *cli-fi* – книги, фільми тощо про негативні події, що відбуваються через зміну клімату, такі як лісові пожежі та посухи.

Конкретні споруди, наприклад *smog tower* – висока, вузька споруда, яка використовує вентилятори та фільтри для очищення повітря в районі з високим рівнем забруднення повітря. Або *energy island* – платформа, побудована на морі, яка використовується для виробництва та зберігання електроенергії від вітрових турбін. Першим масштабним проектом «energy island» є данський острів у Північному морі. Це величезний хаб, який збирає енергію від сотень офшорних вітрових турбін і розподіляє її між країнами або використовує для виробництва зеленого водню.

Стратегія: **carbon insetting** – діяльність зі внесення змін у компанії з метою зменшення шкоди, яку вона завдає навколишньому середовищу. На відміну від «offsetting» (компенсації викидів десь в іншому місці, наприклад, через купівлю квот), «insetting» означає, що компанія інвестує в екологічні проекти всередині власного ланцюга постачання. Наприклад, виробник шоколаду допомагає фермерам, у яких купує какао-боби, висаджувати дерева на їхніх плантаціях.

Також інновації: **climate tech** – бізнес з використання технологій для створення продуктів і послуг, які дозволять суспільству адаптуватися до наслідків зміни клімату. Це може бути навіть посада: **chief heat officer** – хтось, хто несе загальну відповідальність за боротьбу з підвищенням температури в місті, спричиненим зміною клімату. Це людина, яка координує підготовку міста до хвиль екстремальної спеки: від планування тінистих зон до модернізації систем кондиціонування в лікарнях.

Також це неологізми, які стосуються того, як ми облаштуємо наш життєвий простір: **cooling centre** – таке місце, як бібліотека, музей чи інша громадська будівля, куди можна піти, щоб охолонути в періоди сильної спеки; **eco-city** – місто, спроектоване таким чином, щоб мінімізувати його вплив на зміну клімату та довкілля; **green screen** – велика сталева сітка, густо вкрита плющем, яка, як вважається, діє як бар'єр для забруднення повітря (жива стіна, яку часто встановлюють біля дитячих майданчиків або шкіл поруч із дорогами, оскільки листя плюща ефективно затримує дрібні частинки пилу та діоксид азоту [1; 7; 8]).

Як бачимо, нова лексика цієї категорії демонструє активну відповідь людства на кризу і стає термінологією системної адаптації до кліматичних змін.

Ці терміни свідчать про те, що людство перейшло від стадії «усвідомлення проблеми» до стадії «будівництва нової цивілізації», яка зможе функціонувати в нових кліматичних умовах.

Проаналізувавши надані приклади, можна виділити кілька переважних механізмів словотворення, які використовує сучасна мова для опису кліматичної кризи. Словоскладання – один з найпродуктивніших способів утворення виділених неологізмів: **heat + storm = heat storm**: підкреслює інтенсивність явища, коли спека прирівнюється до стихійного лиха; **flash + drought = flash drought**: використання метафори «спалаху» для опису швидкості настання посухи; **energy + island = energy island**: створення візуального образу автономного технічного об'єкта; **giga + fire = gigafire**: пожежа гігантських масштабів.

Телескопія (блендинг) також є продуктивним способом утворення кліматичних лексичних інновацій: **cool + vacation = coolcation**: заміна традиційного очікування відпустки в спекотному місці на потребу в прохолоді;

climate + fiction = cli-fi (за аналогією до *Sci-fi*), що свідчить про формування нового культурного жанру; **green + inflation = greenflation**: економічний термін, що вказує на специфічну причину зростання цін; **wish-cycling = wish + recycling**: практика сортування сміття за принципом «сподіваюсь, це перероблять»; **pyrocene** (*pyro-* від грец. «вогонь» + *-cene* від «*Pleistocene/Holocene*»): епоха вогню; **thirst + heatwave = thirstwave**: метафоричне поєднання спраги та аномальної спеки.

Слід зазначити, що цей спосіб утворення слів шляхом злиття частин двох слів створює місткі, «вірусні» терміни, що швидко поширюються в медіа.

Метафоризація та термінологічне переосмислення – один із засобів утворення кліматичних неологізмів. Найчастіше це використання вже наявних слів у абсолютно новому контексті для підсилення драматизму ситуації: **carbon bomb**: метафора вибухового пристрою вказує на незворотність та руйнівну силу великих проєктів викопного палива; **green swan**: переосмислення теорії «Чорного лебедя» Нассіма Талеба для фінансових ризиків, спричинених екологією; **precipitation whiplash** (опадовий «удар батоном»): яскрава метафора для різкої зміни погоди від екстремальної посухи до повені; **global boiling**: підсилювальна заміна терміну «global warming».

Одним з найпоширеніших способів утворення кліматичних лексичних інновацій є також афіксація та використання префіксоїдів, тобто використання сталих морфем, що задають тематичний вектор. Аналіз вибраної лексики дозволяє виділити префікси *eco-* та *climate-* як найпродуктивніші. Префікс *eco-* маркує будь-яке поняття як таке, що належить до сфери відповідального ставлення до довкілля: *eco-city, eco-score, ecological grief*. Префікс *climate-* стає універсальним визначником для соціальних та юридичних категорій: *climate tech, climate quitting, climate mobility*. Суфікс *-ism* у кліматичному контексті характеризує перехід від простого спостереження за проблемою до певного фаталістичного стану душі: *doomerism, doomism*.

Висновки. Дослідження неологізмів кліматичної сфери показало, що англійська мова оперативно реагує на екологічні виклики, створюючи цілий пласт нової лексики. Мова трансформується з інструменту опису природи на інструмент соціальної тривоги та мобілізації, замінюючи нейтральні терміни на експресивні та катастрофічні.

Більшість проаналізованих неологізмів мають чіткий зв'язок із людською діяльністю та її наслідками для суспільства. Це підтверджується появою лексем, що описують нові емоційні стани, зміну трудової етики та нові економічні ризики. Таким чином, кліматична криза в мові постає не як зовнішня подія, а як невід'ємна частина людського буття.

Аналіз способів утворення термінів «кліматичного словника» демонструє, як мова адаптується до нових реалій і свідчить про те, що старі терміни вже не здатні описати інтенсивність та швидкість сучасних змін. Мова стає більш емоційною та тривожною, щоб привернути увагу до проблеми.

Отже, лексичні інновації кліматичної сфери є індикатором змін у суспільній свідомості. Вони виконують функцію «лінгвістичної сигналізації», що маркує «нову нормальність» 21-го століття, де аномалії стають регулярними подіями, а екологічна відповідальність – обов'язковим компонентом мовної та соціальної компетенції людини.

Перспективи подальших розвідок полягають у дослідженні когнітивних механізмів формування нової лексики та вивченні мовних змін у контексті кліматичної етики та психології, що дозволить глибше зрозуміти роль мови у формуванні глобальної стратегії виживання людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. A blog from Cambridge Dictionary. Category: New Words. URL: <https://dictionaryblog.cambridge.org/category/new-words/> (дата звернення: 15.01.2026).
2. Pyne S. Welcome to the Pyrocene. *Smithsonian magazine*. 2025. URL: <https://www.smithsonianmag.com/science-nature/welcome-to-the-pyrocene-180985896/> (дата звернення: 15.01.2026).
3. Mullens E., Engström J. Drought to Flood to Drought: A Review of Definitions of Precipitation Whiplash Events, What Causes Them and Their Impacts Over the Continental United States. *International Journal of Climatology*. 2025. Vol. 45. Is. 8. DOI:10.1002/joc.8850
4. Silva M. Why is climate 'doomism' going viral – and who's fighting it? *BBC*. 2022. URL: <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-61495035> (дата звернення: 15.01.2026).
5. Bolton P., Després M., Awazu Pereira da Silva L., Samama F., Svartzman R. The green swan. *BIS*. 2020. URL: <https://www.bis.org/publ/othp31.htm>. (дата звернення: 16.01.2026).
6. Gamboa L., Goh D. What Is Climate Mobility, and Why Should We Care? URL: <https://carnegieendowment.org/research/2025/06/what-is-climate-mobility-and-why-should-we-care?lang=en> (дата звернення: 15.01.2026).
7. Agoston C., Urban R., Nagy B., Csaba B., Kováry Z., Kovacs K., Varga A. et.al. The psychological consequences of the ecological crisis: Three new questionnaires to assess eco-anxiety, eco-guilt, and ecological grief. *Climate Risk Management*. 2022. Vol. 37. DOI:10.1016/j.crm.2022.100441
8. What is carbon insetting. *GoodShipping*. 2024. URL: <https://www.goodshipping.com/news/carbon-insetting> (дата звернення: 15.01.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 19.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.04.2026